

קול

הרצאה

קרובים

בישראל ובתפוצות

ה ת ו כ ז

מס' העמוד

1		מאת המערכת
2	- מ. גולדנברג	על בנינו שנמלו
5	- ארגון יוצאי קרמניץ בישראל	ע ל ו !
6	- מ. גולדנברג	מכתב מקרמניץ
7		שומר הקברים
8	- י. רוכל	אימוץ זכר קהילה קרמניץ - י. רוכל
9	- י. רוכל	בספריה ע"ש ריב"ל - י. רוכל
10		<u>פסיפס - צרור ידיעות</u>

חוברת א' של קול יוצאי קרמניץ; ערב ההתייחדות;
אות הלוחם היהודי; חושה על הר הצופים.

12 קשרים עם בני עירנו שבח"ל - מ.ג., י.ר.

בימי מלחמת ששה הימים; עם בני עירנו מארגנטינה
ומרוסיה; סכומים שנתקבלו; בחו של זאב שניידר;
פולנים יוצאי קרמניץ כוחבים - יהושע גולברג

15 הלכו לעולמם - דברי זכרון לגפטרם - מ.ג.; י.ר.

האחים ביברמן; אפרים טפר; אברהם פישמן; אסתר
פידל-כנורדי; חנה קסלמן; יעקב רייכמן; אהרן
גוליצמן; אשר דטר; מנדל פרידל

בעריכת החוברת לקחו חלק:

אברהם ארגמן, מנוס גולדנברג, יהושע גולברג, שמואל טיסלמן ויצחק רוכל.

עיצוב גראפי - הח' ארגמן

התרגום לאידיש נעשה כחלקו הגדול ע"י הח' יהודית שטרן-רוזנטל, ובחלקו -
ע"י הח"ח מנוס גולדנברג וטיסלמן.

להוצאת חוברת זו נתקבלה תרומה מיוחדת מאת הלאנדסטמאנשאפט שבניו-יורק.

מחיר החוברת - 2.00 ל"י

א י נ ה א ל ט

זייט

- 21 פון די ארויסגעבער
22 די געפאלענדע וון אונזערע - מ. גאלדענבערג
27 זייט עולה! - קרעמעניצער לאנדסלייט פאראייניגט אין ישראל
28 א בריוו פון קרעמעניץ - מ. גאלדענבערג
30 דער אפהיסער פון קרעמעניצער קברים
30 דאס פאראייגענען (אדאפטירונג) פון קהילת קרעמעניץ - י. רובל
31 אין דער לעצונגזאן כיבליאסעק - י. רובל

33 פארשידענעס - א בינסל ידיעות

קרעמעניצער לאנדסלייט שטימע נומער 1, די יערליכע
אזכרה; דער צייכן פון יידישן קעמפער; א חופה
אויפ'ן הר הצופים

35 פארבינדונג מיט לאנדסלייט אין אויסלאנד - מ.ג., י.ר.

אין די טעג פון קריעג; מיט לאנדסלייט פון ארגענטינע
און פון רוסלאנד; שפענדונגען פון אויסלאנד;
פולישע יוצאי קרעמעניץ שרייבן אונז - יהושע גאלבערג;
טובה מאליונסקי.

39 הלכו לעולמם - צו זייער אנדענק - מ.ג., י.ר.

די ברודער כיבערמאן; אפרים טעפער; אברהם פישערמאן;
אסתר פירעל-כינורי; חנה קעסעלמאן; יעקב רייכמאן;
אהרן גאליפמאן; אשר דעסער; מענדל פרידעל

— — —

אנטייל גענומען אין ארויסגעבן די העפט האבן אברהם ארגמן (בוץ), מאנוס גאלדענבערג,
יהושע גאלבערג, שמואל סייטעלמאן און יצחק רובל.

גראפישע טייל - דורך א. ארגמן (בוץ).

איבערזעצונג אויף אידיש - דורך יהודית שטערן-ראזענסאל, און טיילווייז דורך מאנוס
גאלדענבערג און שמואל סייטעלמאן.

— — —

א באזאנדערע שפענדונג פון לאנדמאנשאפט אין ניו-יארק איז ערהאלטן געווארען אויף
ארויסצוגעבען די העפט.

— — —

פרייז פון העפט - 2 ל"י .

— — —

מוקדשת לזכר בנינו אבשלום ויעל

... עמק בור, חמר אדום
היה לי פעם נוה שלום...
באביב גנים פרחו שם,
סחו - הצפורים עברו שם
חורף - שלג שם ירד -
ועתה רק רוח נד....

.... סיפּע גריבער, רויטער לייס -
כ'האב אמאל געהאט א הייס.
פּרילינג - פלעגן סעדער בליען
הארנסט צייט - פלעגן פויגלען ציען
ווינטער - פלעגט דארט פאלן שניי,
איצטער - בליט דארט ווינד אין וויי....

שמואל האלקין

בן עירנו היקר,

אנו מגישים לך בזאת אח החוברת "קול יוצאי קרמניץ" מספר 2, בחקוה שתמצא בה ענין,
כמו בראשונה. שוב היא תחזיר אותך להרבה שנים אחורה ולמרחק רב ממך.

ההדים שהגיעו אלינו מכל מקום, אליו החוברת הראשונה נשלחה (כאן ובחוץ לארץ), היו
מעוררים, חמים ולעתים נוגעים ללב.

החלטנו להמשיך במפעל זה, שקשור אמנם בהרבה טרחה לעוסקים במלאכה, אבל גם בהרגשת
סיפוק, הניזון מאוחדם ההדים ומן ההכרה שנוצר כלי המלכד אח בני-עירנו באשר הם שם.

החוברת הראשונה הגיעה לאחינו שמעבר לים סמוך למלחמת שש הימים. טערה הרגשות
שהעוררו אצלם בעקבות החוברת, השחלבה והשחרבה בדאגתם הרבה ובחרדתם הגדולה לגורלנו
כאן. כל הבעגועים, כל האהבה לבית הישן הופנו על ידם אלינו, לבית החדש.

האזכרות השנחיות לזכר קדושינו, הן בארץ והן בבואנוס איירס ובניו-יורק, עמדו השנה
בסימן הנצחון ובסימן הצער והכאב על אבדן בנינו אשר נפלו במערכה.

לחוויות ואירועים אלה נסינו לחת בטוי בחוברת זו.

ה מ ע ר כ ת

על בנינו שנפלו

בחברת הזאת מיוחדים אנו מקום מיוחד לזכרם של שני הצעירים, בניהם של אנשי קרמניץ, שנפלו במערכה. ובהעלותנו כאן את דמונם, מביעים אנו את צערנו העמוק על הייהם הצעירים שקופחו ומתלקים לזכרם כבוד ויקר, יחד עם כל אנשי קרמניץ, אלה החיים אתנו ואלה שניספו.

האסון הגדול שפקד את יהודי קרמניץ מאחד אותנו למשפחה אחת, והמשפחה הגדולה הזאת אבלה כולה ומבכה את בניה אלה, שבקרבתם הביאו לנו את ההצלה. לא נס היה כאן, וחוסא להם מי שגורס כך.

גבורתם, עוז רוחם, נכונותם להקרבה עצמית היו בסוּי לאותה גבורה שצברה האומה במשך דורות רבים, החל מהתקופה הקדומה ביותר, דרך המכבים, נצורי מצדה, דרך מקדשי השם בימי מסעי הצלב ובמדרות האינוקנטיזציה, לוחמי הגיטאות והפרטיזנים, עולי הגרדום ולוחמי מלחמת השחרור. דור ידור וגבוריו. מכאן באה להם הרוח הלוחמת שהדהימה את העולם. לא נשק סודי ולא נס, אלא רוח גבורה ועמידה בשער על קיום האומה.

שנים הם מכני קרמניץ שקנו בחייהם את חלקם בנצחון הגדול:

אבשלום, בנם של חנה ושמואל ציזין

יעל, בנם של סימה ויזהר קרמנצ'וגסקי-ירון.

אבשלום, בנם של ציזין, היה בן 32 בנפלו. דרך חייו

הקצרים היחה כדרך טובי הנוער מבני דורו. היה חלמיד טוב בביה-הספר. את כל זמנו הפנוי מסר לפעילות בחנוכה הנוער ולספורט. את שרוחו בצבא עשה בנח"ל. זמן מה היה חבר בקבוצת משמר דויד, שם עבד כטרקטוריסט. בקיבוץ הוא הקים להקת חובבים, שהצגותיה הצטיינו ברמה גבוהה. בששת זה השחלם אחר כך ב"הבימה" ושם הציעו לו להצטרף לאנסמבל. אולם הוא לא רצה בקריירה של שחקן, והסתדר בפקידות. למד מיכון משרדי, מחשבים אלקטרוניים, ועבד בשנים האחרונות בקרן הגימלאות כמתכנן I.B.M. והצטיין מאוד בשטח זה.

אבשלום היה צעיר יפה תואר. במקום עבודתו ובכל מגע

אחר עם אנשים רכש לו ידידים רבים, הודות לקסם האישי שלו וסוב לבו. בכל פגישת רעים, בכל מסיבה הוא היה הרוח החיה שנסך שמחה בלב כולם. בסוּי חזק לאוחו כבוד, לאותה חיבה והוקרה, שרחשו לו חבריו לעבודה, שמענו ביום השלושים, במסיבת הזכרון שנערכה לכבודו.

בבן, כבעל וכאב ידע אבשלום ליצור בבית אוירה של חמימות, של שלווה ונועם, אשר הפכו את חיי כל בני המשפחה לאידיליה.

הוא נפל בחזית הדרום ביום השני של המלחמה והשאיר אחריו הורים שכולים, אשה, שני בנים ואחות נשואה.

יעל, בנם של סימה ויזהר קרמנצ'וגסקי-ירון, בן קיבוץ עין-השופט היה והצטיין באותן התכונות היקרות שהן מנת חלקם של טובי בני המשקים. היה נחבא אל הכלים, אח סערות הנפש של צעיר בגילו ידע להסתיר עמוק בלבו. אך למרות חיצוניותו השקטה ובה צחוקו שליווה אותו תמיד – ידע למרוד במוסכמות, לא חמיד היה בין אומרי ההן. היתה לו דעה משלו בכמה וכמה דברים, דעה החורגת מהשיגרה. באחריות וברצון היה ממלא אחרי כל הדרישות הרבות שהחברה הקיבוצית מטילה על צעיריה ואת הצרכים האינדיבידואליים שלו – ביחוד בשטח המוסיקה – היה מספק לעצמו על חשבון שעות השינה. היה מנגן על הקרן – הכלי האהוב עליו – עד שתיים בלילה. וכמו שאמרו חבריו עליו: "כפסיכיות זכעודף זמן פנוי ראה את הגורם העיקרי להרגשה בלתי נעימה". כנוחו ושלמות נפשו של יעל היו בלתי מתפשרות, ולכן כה אהבוהו וכבדוהו חבריו.

חברה אחת בת גילו של יעל כותבת בעלון בני המשק, שהוקדש לזכרו: "קשה היה לך להתאים את אישיותך לדמות החייל בצבא. אולם אנחנו קווינו, יעל, שיבוא יום, כשאתה תהיה המפקד ותוכיח לכולנו, כי אפשר למזג אישיות כשלך עם אישיותו של איש צבא. בפעולתך האחרונה ביום המלחמה הוכחת לנו, כי נשאת אותו יעל המוכן לתת את עצמו למען דבר שהאמנת בו".

באותה יחידה שנערכה לקראת ההתקפה המכרעת, היה יחד עם יעל גם אחיו, נחום.

יעל שמח כשמפקדו בחר בו להיות בין אלה מפלוגתו, עליהם היה להסתער על עמדות הסורים במעלה הרמה, ובהסתערות זאת מצא את מות הגבורה שלו.

* * * *

ת ה י ל ח נ צ ח ל ש נ י ה ם !

כשאתה חושב מאין בא לנו הפלא הזה, מאין צמחו לנו האבשלומים, היעלים ודומיהם, אינך יכול לא להפנות מבטך אחורה, רחוק, לבתי אבותיהם. הנה משפחת ציזין, אבי המשפחה ר' ליפא ציזין, יהודי חרד בעל זקן שחור ומסולסל, דמות יהודית מוצקת, כאילו חצובה באבן על ידי הפסל אנטוקולסקי.

ר' ליפא, בעל תחנת קמח בסביבתנו, עבד את אלהיו בחדוה ובדביקות. למרות היותו נחון לפרנסת משפחתו הגדולה ולמילי דשמיא, הוא מצא לו זמן גם לצרכי ציבור וצדקה, להם החמסר באותה התלהבות ומסירות בהן עבד את בוראו.

יש עוד בין הקרמנצאים החיים אחנו כאן שזוכרים היטב את שמחת-תורה בבית הכנסת
החסידים. מי שלא ראה או את ההתלהבות והשמחה של ר' ליפא ובניו בשעת ההקפות, לא ראה
שמחה מימיו. איך היה הוא מצליח למשוך למעגל ולהרקיד זקנים ממורמרים שעול הגלות היה
רובץ עליהם כל השנה - לאלהים פתונים.

בניו הלכו בדרכיו, אבל כבר בהחלט לדרישות הזמן. הם היו פעילים בתנועה הציונית,
שלושה מהם לחמו בחזיתות שונות בשורות הצבא הצארי במלחמת העולם הראשונה, חזרו מהחזית
כשרוביהם בידהם, ואת הנשק ידעו לשמור ליום פקודה שאמנם לא איחר לבוא, בפרוץ מלחמת
האזרחים.

שמואל, אביו של אבשלום, בהיותו כבן 18, השיג לו רובה וממנו לא נפרד כל ימי
החירום ההם. היה חבר ההגנה העצמית בעיר, ובהיותו לעמים קרובות בנסיעות לרגל עסקי אביו
והיה מזדמן לעיריות שבסביבה בעתות של צרה, - היה נרתם לעזרת תושבי המקום הצעירים והודף
את הפורעים. כך היה פעם ביאמפולי, בסיאופיפול (צ'אן), בבילוצרקוב ועוד. בארץ - בין
פעילי ההגנה במקום מגוריו.

שמואל הגיע ארצה עם העליה הרביעית. אח דרכו בארץ עשה כפועל חקלאי, יחד עם
חנה אשתו הקימו בית, קודם בפתח-תקוה ואחר כך בנחל-יצחק. שניהם עבדו את הקשים של
פועל מסוג זה בארץ. אבל ביתם היה חמיר פחות לבני העיר ולתושבי המקום. שם היו מוצאים
קבלת פנים נאה, ולפעמים גם סיוע בעת מצוקה. זהו הבית שימש מקום גידולו של אבשלום.

* * * *

סבו של יעל, אביה של סימה קרמנצ'ובסקי, היה מאותם אברכי העיירה המשכילים
שהציונות הייתה חוכן חיהם. אינני זוכר אף פעולה ציונית, אף אספה ב"אורגניזציה", ועדה,
מגביית למען הקרנות הלאומיות ו"חרבות" - שלא השתתף בה קרמנצ'ובסקי. והיה עושה בזה מחוץ
אמונה שלמה ברעיון התחיה הלאומית.

קרמנצ'ובסקי היה שותף למאבקם העז של המנהיגים הציונים שבעיר במזימות של השלטונות
הפולניים להתנכל חדשים לבקרים לזכויות היהודים. היה נמנה על החיילים האלמונים של
המדינה בדרך, אשר הפכה להיות המדינה הזאת.

טכני הוא שבבית זה גדלו הבנים ברוח לאומית וברוח של קידמה. קו ישר מוליך מבית
זה לקן של "השומר הצעיר" בקרמניץ וממנו - לקיבוץ עין-השופט, עליו נכונים סימה קרמנצ'וב-
סקי ובעלה יזהר ירון.

יזהר יליד הארץ, בנעוריו הוא השתייך לתנועה שנשאה את השם "לגיון", ממנה הצטרף
ל"השומר הצעיר". עבד כמהנדס מדירות מטעם הקרן הקיימת. אבל את יעודו מצא כמלחין. חיבר
כמה וכמה מנגינות עם ואופירה לילדים. כעת הוא מרכז את הפעולות המוסיקליות של הקבוץ
הארצי. יזהר וסימה שלמים עם הדרך בה בחרו ואותה הגשימו. ובאירה זאח גדל וקם יעל.

בספר שמואל ב', פרק י"ט, אנו קוראים:

ויעל דויד על עליית השער ויבך. וכה אמר בלכתו: בני אבשלום,
בני אבשלום, מי יחן מוחי אני תחתיו. וזהו התשועה ביום ההוא
לאבל לכל העם. כי שטע העם ביום ההוא לאמור: נעצב המלך על
בנו. ויחגגנו העם ביום ההוא לבוא העיר כאשר יחגגנו העם
הנכלמים בנוסם במלחמה.

תיאור זה משקף יפה את מה שהרגשנו אנו בשמענו את בכיים של קרובי חללינו כל
אחד בשכנוחו. שמחת הנצחון והתשועה נסלה אז באבל, ושוב שכך הרגשנו...

* * *

חוב גדול חבים אנו לכם, הורי הבנים. ומה שיכולים אנו לעשות הרי זה לא לשכוח
אותם. ובכל רגע של שקט ושלווה באוהלינו, בכל רגע של הנאה מנוף ארצנו ומחיוכי ילדינו -
לזכור שהם בחייהם הצעירים והיקרים אפשרו לנו כל זאת.

מנוס גולדנברג

אל אחינו יוצאי קרמניץ בארגנטינה ובארצות הברית, שלום !

כולכם יודעים על מלחמה ששה הימים, בה נלחם עם ישראל באויביו אשר תקפו אותה
מכל צד, נלחם וניצח נצחון מזהיר. לא היתה לנו כרייה אלא לנצח. לולא זאת היה האויב
משמיד את מדינת ישראל ומחסל חיסול פיסה את היהודים שבארץ. לכן קם העם כולו כאיש אחד,
החיל בחזית והאזרח בעורף, הנחיל לאויב תבוסה מוחצת והרחיב את גבולות הארץ. עתה עומדת
מדינת ישראל במאבק מדיני עז, כדי שלא ייגזל ממנה בחטובות מדיניות פרי הנצחון הצבאי
הכביר. נציגנו עומדים במאבק זה בחרף נפש ואנו חפילה שה' יצליח דרכם.

ובשעה גורלית זו פונים אנו אליכם, אנשי קרמניץ שבחפוצות, בקריאה בח מלה אחת:

ע ל ו !

אנחנו, ארבע מאות המשפחות, יוצאי קרמניץ שבארץ, רק הקדמנו אתכם בבואנו הנה,
אך מקרה הוא שאלה פנו מזרחה ואלה - מערבה. מאמינים אנו שכלם מגמת-פניהם הסופית אחת
היא: לארץ ישראל. עתה הגיעה השעה שאחיו אנשי קרמניץ שבחפוצות יעלו אף הם לארץ ישראל
ויתלכדו עם חיל החלוץ שלנו. אל תדחו ואל תתפתו ע"י גמקים חמריים ואחרים. מדינת ישראל
זקוקה למיליון יהודים נוספים תוך שנים מעטות. ומאידך - בארצות מגוריהם אין לכם עתיד
כיהודים. גם אם לא צפוי עתה לצבור היהודי שבחפוצות שמד פיסה, חם ושלום, - שמד לאומי
ודאי צפוי לו. כבר עתה אין לכם ואף לא לנו שפה משותפת עם הדור הצעיר שלכם, אינו מדבר
עוד אידיש ואף לא עברית (פרט לבורדים) אלא ספרדית בדרום ואנגלית בצפון, קשריו עם
היהודים נחלשים והולכים, הוא הולך ונשטף בחיי הארץ בה הוא גר וחלקו אף נתפס לנשואי
תערובת, וזההליך זה עוד ילך ויגבר.

חסיקו, איפוא, את המסקנה הנכונה והיא רק אחת: לעלות ארצה. ודאי, אין זה קל ואין זה פשוט לנסוש מקום מגורים, פרנסה בטוחה, ולנווד לארץ חדשה. אולם – לא על הלחם לבדו יחיה האדם. שימו איפוא אל לבכם את הכליון הצפוי בגולה לחיים היהודיים, החאזרו עוז ולכו אף אתם בררכם של קודמיכם – לארץ ישראל. הגיעה השעה !

אנו מקוים ומאמינים שקריאתנו לא חשוב ריקם.

בברכה אחים נאמנה,

יוצאי קרמניץ בישראל

מכתב מקרמניץ

צלצול חד נשמע בבית. היה זה הדוור, שהודיע חגיגית: "מכתב מבריה המועצות!" המעטפה נשאה את החותמת "קרמניץ" ברוסית. שבע-עשרה שנה עברו מאז שקבלתי את המכתב האחרון משם, מאמי, ימים ספורים בלבד לפני פלישת הגרמנים. והנה שוב אותה החותמת כמו אז, אותה המעטפה האפורה.

בידים רועדות אני פותח את המעטפה. המכתב מישראל מאנדל, שומר החומות היחידים שם.

אני מוסר אותו ככתבו, אבל לא כלשונו, כי הוא כחוב רוסית.

קרמניץ, 25.2.1967

קרובי היקר, מנוס

נשארתי חודה לאל בחיים, אבל אני כבר זקן וחי לי את חיי כדרך הזקנים. יש לי שני בנים. אחד גר ברוסטוב והוא שם מנהל חשבונות ראשי. השני גר בקישיניב עובד שם כנהג, ואני חי בקרמניץ.

קרמניץ השתנתה מאד. ביחסם וכן כל הכתים שמסביבו נהרסו כליל ע"י הבאנדיטים. כעת במקום עומד בית גדול, ובו מסעדה. במקום ביחנו, והבתים הסמוכים אליו – מדשאה רחבה ובמרכז פסל של לנין. מכל הכתים הקודמים בעיר נשארו על כנם רק 5 אחוזים.

לעולם לא שכחתי אותך ואיך יכולתי. כל כך קרוב אליכם גרנו וגם קרובי משפחה הננו. הרי לא היה יום שלא בקרתי בביחכם.

בימי השואה, כשהבאנדיטים הגרמניים החזיקו אותנו בגיטו ושם עינונו, היינו כולנו ביחד. אני הצלחתי להמלט מהמוות. את בני עוד קודם לכן שלחתי מהבית. בתי שנשואה היתה נספחה יחד עם אמה.

כבית בו או גרנו היו 60 אנשים. כשהובילום למוות עלה בידי לברוח ולהצטרף
לפרטיזאנים. וכך לחמתי בשורותיהם עד שחציתי את החזית ועברתי לצד הסובייטי.

כעת אני כבקר לעתים קרובות בבית העלמין שלנו. אני נגש חסיד למצבת אבין
ומחפץ שם. ואני נרגש אז כאילו היה הוא אבי.

אשתדל להקים מצבה במקום שם נקברו קרובינו. אני מחפץ שם ואומר "אל מלא
רחמים".

בימים אלה קבלתי חבילה מוקמץ מאמריקה. וקניתי אבן ולמקום בו הקימותי את
האנדרטה, הבאתי אבנים, אצוק שם אספלט ואבנה גדר. לשם כך נחוץ כסף רב. אמתדל
לעשות כמידת יכולתי.

נפגשתי לפני ארבעה חדשים עם בחו של הרב סנדרוביץ בלוב. גם אחיה מענדל
הגר בקרמניץ היה אתי.

קבלתי גם חבילה מרוכל. התורה לכולם.

ר"ש מאשתי השנייה ומבני.

קרובכם, ישראל בן שמחה

* * *

זמן קצר אחרי קבלת מכתבו זה של מאנדל שלחתי לו מכתב עם חמונות בני משפחתי,
אולם חשובתו משום מה נעעכבה. בינתיים פרצה מלחמת ששת הימים והקשר בינינו נחץ לגמרי,
נקווה - לא לאורך ימים.

מנוס גולדנברג

שומר הקברים

לפני זמן מה פורסם בעתון "טאג מארגען זשורנאל" המופיע בניו-יורק, מאמר גדול
מאת י. שמואלביץ בכותרת "דער אפהיסער פון אידישע קברים", בו מסופר באריכות על פעלו
של ישראל מנדל שהקים אנדרטה על גיא ההריגה של יהודי קרמניץ וגדר את המקום (עיין
"קול יוצאי קרמניץ", א', עמ' 2-3). המאמר פותח בתולדותיה של קרמניץ היהודית החל
משנת 1503, מוסר את רשמיהם של אליעזר ברשף וסניה קגן מביקורם בעיר אחרי ההשמדה, ולאחר
חיאור מפעלו של ישראל מנדל, על-סמך החומר שפורסם ב"קול יוצאי קרמניץ" וחילופי
המכתבים של מנדל עם ה"סוסייטי" בניו-יורק, - מוסר המאמר את חסצית סקירתה של רבקה
פסיס על בקורה בקרמניץ בשנת 1966 (עיין "קול יוצאי קרמניץ", עמ' 12-13). הכותב הוא
כנראה עזונאי מוכשר והמאמר מביא את הקורא לידי זעזוע עמוק. ניחן גם צילום האנדרטה
ולידה - ישראל מאנדל.

יש רק להתפלא שלא נזכר כלל במאמר כי המקור העיקרי לאינפורמציה הוא "קול
יוצאי קרמניץ" וכן לא נזכרו במאמר קשריו של מנדל עם ארגון יוצאי קרמניץ בישראל.

עמוד החוץ של מפעל הזכרון שלנו היא כידוע הספריה לספרות ההשכלה על שם ריב"ל (ר' יצחק בער לוינזון, איש קרמניץ), שהוקמה ע"י יוצאי קרמניץ ליד סמינר הקיבוצים שבחל-אביב וחונכה רשמית ב-14 באוגוסט 1964, ביום הזכרון ה-22 להשמדת יהדות קרמניץ. מטרת הספריה היא לשמש לצרכי עיון ומחקר למורי הסמינר וחלמידיו וכן לכל מי שמחפשי בחקר ספרות ההשכלה.

בהדשים האחרונים הקדיש הוועד ריונים אחדים לבדיקת מצבה של הספריה, הרכב הספרים שלה ומה דרוש כדי להביאה לרמה נאותה. את הספרים הדרושים לנו אנו משיגים מארבעה מקורות: 1) בית הספרים הלאומי בירושלים מעניק לנו מן הספרים הכפולים שברשותו, לפי בחירתנו. בדרך זו הישגנו עד כה 325 ספר. 2) קנייה במזומן, בחי מסחר לספרים עתיקים ומאת אספנים-חובבים. ממקור זה השגנו עד כה כ-200 ספר. 3) ידידי ספרית ריב"ל בדטרויט שבארצות הברית, ביזמת ידידנו ובן-עירנו זאב טניידר, המציאו לנו עד כה כ-225 ספר (ועוד כמה עשרות חוברות). 4) מתורמים שונים בארץ ובחו"ל קבלנו עד כה כ-100 ספר.

בדרכים אלה רובנו עד כה בספריה ריב"ל כ-850 ספר, ועוד כ-75 ספרים כפולים, שישמשו לצרכי חילופין.

אשר לטיבם של הספרים והתאמתם ליעודה של הספריה, הרי בשורה הראשונה עומדים הספרים שנקנו במזומן, באשר לגביהם היתה הבחירה בידינו; מחמת מחירם הגבוה קנינו, כמובן, רק ספרים המתאימים למטרתה של הספריה. ספרים אלה, אשר גילם הוא עפ"י רוב מ-100 שנה ומעלה, הם יקרי מציאות (רובם לא הופיעו במהדורות חוזרות) ומכאן מחירם הגבוה. הספרים שאנו משיגים - כמעט חנם - בבית הספרים הלאומי שבירושלים, גם הם בעלי ערך ומתאימים ברובם ליעודה של ספריה ריב"ל באשר גם לגביהם הבחירה היא בידינו. בנוגע לשני המקורות האחרים הרי לגביהם הבחירה איננה בידינו אלא בידי התורמים.

מחץ בדיקת הרכב הספרים הובהר לנו שחסרים אנו בעיקר ספרים פריוניים מחקופה ההשכלה: רבוענים, רבוענים וקבצים שונים. כמה וכמה מהסופרים של חקופה ההשכלה לא זכו לכך שכתביהם יופיעו במרוכז, בצורת "כל כתביו", אלא מפורזים הם בקבצים שונים. מכאן החשיבות לרכוש בספריה שלנו גם מה ספרים "פריוניים". לאחר החיצות עם חברים מחיפה, הקציב הוועד לשם רכישה מיוחדת של ספרים מסוג זה סכום של 1000 ל"י. ואמנם הצליחו לרכוש בהתחלת 1967 למעלה מ-50 ספר, אשר העשירו ענף זה של הספריה. החברים הבקאים בספרות ההשכלה ודאי ימצאו ענין לדעת שנרכשו בין השאר: 1) "השחר" של סטולנסקי, בעד 6 שנים. 2) "המגיד" - בעד 7 שנים; 3) "הבוקר אור" של גוטלבר בעד 2 שנים; 4) "כרם-חמד" - 5 כרכים; 5) "החלוצ" של י.ה. שור - 2 שנים, ועוד קבצים אחרים מסוג זה. כל אלה בהצטרפם לקבצים שנרכשו לפני כן, מייצגים כבר חתך נכבד של הספרות מאותה התקופה.

אכן, גם לאחר זה רחוקה עדיין הספריה ממלוא התפתחותה, מבחינת כמות הספרים והרכבם, אך גם במצבה הנוכחי ימצא בה המעיין חומר חשוב בשטחים שונים של ספרות ההשכלה. לכן קיימנו בזמן האחרון כמה פגישות עם הנהלת הסמינר וטובת שבקרוב תהיה הספריה פתוחה למבקרים ולמעיינים בימים קבועים, ומטעם הסמינר יחמנה עובד חלקי שיטפל בספריה טפול שוטף, אף יכין כרססח, קטלוג וכו', כדרוש לספריה צבורית מסודרת. מצדנו הבטחנו בפגישות

אלו להוסיף ולשקוד על הרחבת הרכב הספרים. בזמן האחרון קבלנו למטרה זו מחברינו שבח"ל סכומים מסוימים שיאפשרו לנו לעמוד בהבטחתנו. יש לציין כי כבר עתה, עוד בטרם נפתחה הספריה רשמית לקהל, פונים אליה מפעם לפעם מורים לספרות וסטודנטים מאוניברסיטת בר-אילן ומאוניברסיטת חל-אביב, מבקשים ואף מוצאים בה חומר לצרכי מחקריהם.

פרס על שם שמואל שניידר ז"ל. חברנו זאב (וועלוויל) שניידר מדטרויט קבע פרס שנתי למשך שנים אחדות, בעד חיבור שייכתב על נושא הקשור בספרות ההשכלה. הפרס ישא את שמו של שמואל שניידר ז"ל, אביו של זאב. הוכרז על כך בשנת תשכ"ז והנושא שנקבע ע"י חבר השופטים היה: "ריב"ל ובעית החנוך היהודי". אך מסבות שונות לא יצא אז הדבר לפועל, ויש להניח שיוגשם בשנה השוטפת, תשכ"ח. כדאי לציין שריכוזנו בזמנו מתוך ספרית ריב"ל גופא כ-25 ספרים שיכלו לשמש חומר מסייע לכתיבת החיבור הנ"ל. אך כאמור לא יצא אז הדבר לפועל ונדחה לשנה זו. אך ייתכן שעתה ייקבע ע"י חבר השופטים נושא אחר.

פ ס י פ ס

חוברת א' של "קול יוצאי קרמניץ" הופיעה סמוך לחג הפסח תשכ"ז ועוררה הדים חמים בין בני עירנו שבארץ ובחו"ל, הן לגבי החוכן והן לגבי העיצוב הגרפי המוצלח. החוברת הודפסה ב-500 עותקים, מהם נשלחו למעלה מ-300 לחברים בארץ, כ-125 לחברים בארגונינו, בארצות הברית ובמדינות אחרות, והשאר - לאישים ולמוסדות שונים. אין ספק שחבורות אלו מסייעות לליכוד החברים בארץ מסביב לארגון וכן להידוק הקשרים עם בני עירנו שבחו"ל. אנו רואים את הבטאון כמפעל שהצליח ובדעתנו להמשיך בפרסום החבורות לעתים מזומנות, כמדה שיחרכו חומר מאתם וכמדה שהדבר לא יגרם הפסד לקופת הארגון.

ומלים אחדות לצד הכספי. ההוצאה של חוברת א' הסתכמה ב-745 ל"י, וההכנסה 795 ל"י, המורכבת כך: תשלומים מחו"ל - 275 ל"י, תרומות בארץ - 200 ל"י, תשלומים בארץ - 320 ל"י. שני סעיפי ההכנסה הראשונים הם במדה ידועה חד-פעמיים, והתקציב צריך להתבטס בעיקר על תשלומי חברינו בארץ. מתברר שלא כל החברים שלמו כבר בעד החוברת א', למעלה מ-100 חברים חייבים עוד 2 ל"י כל אחד. הסכום הקטן אינו מצדיק טיפול חוזר, משלוח חזכרות וכו', והחברים נדרשים בזאת לשלם את המגיע מהם בעד החוברת א' וכן להעביר גם את התשלום בעד חוברת ב'. כאמור, זהו המקור העיקרי לכסוי ההוצאה, ובו חלוי ההמשך של מפעל זה.

דרך ההתייחסות עם קדושי קרמניץ התקיים כיום 15 באוגוסט 1967 מוצאי תשעה-באב, ברחבה של סמינר הקיבוצים בחל-אביב, והוקדש השנה גם לזכר הבנים של יוצאי קרמניץ שנפלו במלחמת ששת הימים. חוכן האזכרה וביצועה היו הפעם בלתי שיגרתיים והושפעו מהאווירה המדוממת של הנצחון. ביסודי לכך ניחנו בדברי הפתיחה שנאמרו ע"י חברנו מרדכי אוח-יקר (אוטיקר) "בימי משה ונצחון". דברי הערכה לשני הבנים שנפלו וניחומים להורים השכולים נאמרו ע"י מנוס גולדנברג. יצחק פורסנווי, שניהל את הסקס, סקר "25 שנה לחורבן קרמניץ" ושילב בדבריו קטעים ממכתבי השתתפות שנחבלו מאת פולנים יוצאי קרמניץ בשלזיה ובקנדה. מנוס אמר דברי אזכרה לאנשי קרמניץ בארץ ובחוץ לארץ שנפטרו במרוצת השנה,

ובחו - לילי פתר - קראה פרקי שירה הולמים כשל נחן אתרמן, יצחק קצנלסון ואחרים. כאמירת "קדיש" ו"אל מלא רחמים" הסתיימה האזכרה. בחכנית שולבו גם פרקי נגינה בסקסופון. השתתפות החברים הייתה הפעם הרבה למעלה מהרגיל, הורגשה ביניהם התעוררות והתרוממות הרוח. רבים ביקרו בחדר ספריית ריב"ל, התכוננו בספר "יזכור", דפדפו ב"קרעמעניץ יזכור בוך", והתמונות שעל קירות החדר העלו לפנייהם דמויות של קרמניץ מימים עברו.

"אות הלוחם היהודי" הוענק לנשיא המדינה. בימי מלחמת העולם השנייה אחזו בנשק כשני מליון יהודים ולחמו בחיה הנאצית כחיילים בצבאותיהן של בעלות הברית, כפרטיזנים ביערות, כלוחמי מחתרת ומורדי גיטאות, רבבות מהם נפלו בקרב, רבבות נפצעו, אבל יחד עם מיליוני קרבנות השואה סללו את הדרך לחרוהנו ולהקמת מדינת ישראל הריבונית.

מנהיגינו עם שר הבטחון כראשם, מצאו לנכון להבליט את הזכות הגדולה שנפלה בחלקנו להלחם בצורר הנאצי, ולפי המלצתם החליטה הכנסת להעניק ע"י משרד הבטחון לכל לוחם יהודי בחזיתות של מורח אירופה את "אות הלוחם היהודי".

ועד האירגונים של הפרטיזנים והחיילים המשוחררים החליט להעניק לנשיא המדינה את סמל "אות הלוחם היהודי".

היה לי הכבוד והעונג להשתתף בין אחרים בכית הנשיא בירושלים בסקס רב רושם זה, שלא אשכח אוהו כל ימי חיי. כשהנשיא עבר בין משתתפי הסקס והגיע אלי, עצר על ידי, התעניין באוזנות ההצטיינות שקסטו אה דש מעילי ובקש הסבר עליהם, כשאמרתי לו שהחטיבה שלנו עברה בקרבות מסוכסכה עד ברלין התעניין לדעת מאין אני, עניתי לו שאני מעיר קרמניץ, וכי יוצאי העיר הקימו מפעל זכרון וספריה על שם ריב"ל לזכר קדושי קרמניץ.

הנשיא הביע דברי הערכה למפעל הנצחה מקורי זה.

יהושע גולברג

חופה על הר הצופים, ב-19 ביולי 1967 השיא בן עירנו אברהם חסיד'את בנו נחמיה, בוגר האוניברסיטה העברית, והחופה נערכה על הר הצופים, אשר רק כחודש וחצי לפני כן שוחרר מידי הירדנים. חיל הצנחנים שכבש את ירושלים חגג באותו ערב את חג הנצחון, והחופה נכללה בטקס של היחידה, אשר גם נחמיה משרת בה. כאלפיים אורחים, במדים ובלי מדים, ביניהם ראש העיר ירושלים ועוד אורחים נכבדים, השתתפו בטקס וחזו גם בחופה שנערכה ע"י רב צבאי על במת האמפייתאטרון של האוניברסיטה. עם שבידת הכוס, כדת וכדין, קידם הצבא את הזוג הצעיר ב-21 מטחי אש, והאלוף עוזי נרקיס, כוש ירושלים, בירך את החתן והכלה. הטקס כלל גם חכנית אמנותית עשירה בהשתתפות כחות אמנותיים מעולים שראו זכות לעצמם להופיע בטקס זה. ה"כיבוד" היה אף הוא "כיד המלך". עד שעה מאוחרת בילה הקהל וכל "המחותנים" על הר הצופים, כאשר לרגליהם העיר ירושלים המשוחררת, על שלל אורותיה. קרוב לחצות התפור הקהל ברכב שהוכן ע"י הצבא, ואיש איש חזר למקומו.

היתה זו חוויה בלתי נשכחת, וגאותם של אנשי קרמניץ על כך שהחופה הראשונה על הר הצופים המשוחרר נערכה לבן-עירם. יחד עם בני עירנו שבאו להשתתף בטקס מברכים אף אנו את הזוג הצעיר ואת ההורים בברכת "מזל טוב".

קשרים עם בני עירנו שבחוץ לארץ

מלחמת ששת הימים גרמה - בין השאר - להידוק יתר של הקשרים בינינו ובין ארגוני קרמניץ שבארגנטינה ובארצות הברית. כבר ביום פרוץ המלחמה קבלנו מיברק של עידוד מאת חברינו יצחק ווקמן בניו-יורק ולאחר זה הגיעו מכתבי עידוד כמעט יום יום, וסמוך לסיום המלחמה בא ווקמן ארצה לביקור של שבועות אחדים. קבלת פנים נרגשת נערכה לו בביתו של יצחק רוכל. עם שובו לניו-יורק התכנסו שם בני עירנו לאספה, בה מסר ווקמן מרשמיו בארץ וכן הוספדו שני החללים מבני קרמניץ. באספה השתתפו גם חברינו שמחה גינוסר מירושלים ואבא קנלר מרמת-גן, ששהו אז בניו-יורק. בהזדמנות זו תרמו 200 דולרים לצרכי הארגון של יוצאי קרמניץ בארץ. יו"ר ה"סוסייטי" של יוצאי קרמניץ בניו-יורק הוא עמה מר עמנואל ברונפלד.

גם הלאנדסמאנשאפט שבארגנטינה עמד בקשרי מכתבים ערים אתנו בימי המלחמה ולאחריהם, באמצעות הסוכר הנמרץ של הארגון דשם, החבר מרדכי כץ. מכתביהם המפורטים של חברינו מנוס גולדנברג ויצחק רוכל הוקראו באספות של בני העיר בבואנוס-אייירס, וכן ניתן לכך פרסום רחב בעהונות ידיש המקומית וקטעי העהונות הועברו אלינו. באחת האספות נאסף לצרכי מפעל הזכרון שבארץ סכום של 500 דולר. נשיאות הועד החדש של הארגון בארגנטינה מורכבת מהח"ח: חיים מורדיש - יו"ר, מרדכי כץ - מזכיר, שלמה נודל - גזבר, יצחק שפאק - רואה חשבוני, גברת ציפה כץ - יו"ר ועדת ההברות.

שלשה צעירים, בניהם של יוצאי קרמניץ בארגנטינה, הגיעו ארצה בפרוץ הקרבות כמחנדבים, ונמצאים עדיין בארץ בקבוצים שונים.

תגובות דומות של דאגה ושמחה הגיעו גם מחברים יחידים שבארצות אחרות ביניהם אהרן גילרנס מאיטליה, פסח גורנשטיין מפריז, מקס דסר מקנדה ואחרים.

סכומים שנחשבלו מחו"ל . בחזשים האחרונים קבלנו מאת ארגוני קרמניץ שבחו"ל ומחברים בורדים יוצאי קרמניץ סכומים ניכרים, חלקם - למטרות מוגדרות מראש, וחלקם - לסובת מפעל הזכרון בכללו. והרי פירוט הסכומים:

מאת ארגון קרמניץ שבארגנטינה	500	דולר
" " " בניו-יורק	200	"
יצחק ווקמן בניו-יורק	100	" לצרכי סעד
מאת ד"ר זאב חסיד בברקלי, ארה"ב	50	"
" גב' הודיה צ'צ'קי, שיקגו	25	"
" גב' מנדלשטם פנח, קליפורניה	50	"
" זאב שניידר, דטרויט, ארה"ב	130	" בשביל פרס בעד חבור על ספרות ההשכלה
משפחת מלינסקי, דטרויט, בבקורם בארץ	33	"

סכומים אלה מאפשרים להרחיב את פעולות הארגון ולתורמים באשר הם שלוחה תודה לבבית.

מלבד אלה נחשבלו סכומים שונים עבור חוברת א' של "קול יוצאי קרמניץ".

פגישה עם בני-עירנו מארגנטינה ומרוסיה. חווייה נעימה מאוד היחה בשבילנו, למניין קרמנצאים, קבלת הפנים שערכנו לאורחים מארגנטינה ומברית המועצות במפעל הזכרון שלנו, בספריית ריב"ל. ישבנו כולנו מסביב לשולחן הערוך, כשכולנו הכוחל עם הסימטאות הצפופות של קרמניץ, נוף ההרים מסביב, חורף וקיץ זה ליד זה.

ישראל סער, בנו של החייט מפולטאבה, שהגיע אלינו מברית המועצות כחיר, סיפר על בקורו בקרמניץ יחד עם רבקה פסיס. אח תיאורה מביקור זה קראנו בחוברת "קול יוצאי קרמניץ" מספר 1, והוא הוסיף פרטים על דבריה, סיפורו החי והציורי היה רצוף פרטים על פגישות עם מכרים נוצרים, אותם אנו זוכרים היטב. כל מה שעבר על יהודי קרמניץ לא נגע ללבם. הם נשארו אישיים לגמרי לגורלם חוץ מאשר לרכושם, כמובן. עצם הדבר שעוד נשארו בחיים יהודים קרמנצאים היה בעיניהם כפלא. "מכל זה שאחם רואים פה על הכוחל נשארו רק ההרים והכנסיות" אמר ישראל בסיימו את ספורו העצוב...

שונה לחלוטין היחה השיחה עם האורחים מארגנטינה. ארבעתם, ישראל רויך ואשחור רבקה מבית שגיל, יצחק שפאק ואשחור אסחר (אחות רבקה) הם מהפעילים ביותר בארגון יוצאי קרמניץ בבואנוס איירס. מפיחם שמענו על הפעילות הרבה של ארגון זה. הם מסרו פריסות שלום רבות וסיפרו על מכרים וידידים. הוחלפו אחם זכרונות נעימים מחקופת נעורי כולנו בקרמניץ שלפני מלחמת העולם השניה, והובטחה לנו מצדם השתתפות בקיומו ובפיתוחו של מפעל הזכרון שלנו.

כדאי בהזדמנות זו להזכיר תופעה מעניינת: בשנים האחרונות הצטרפו לארגונינו פה ובחוץ לארץ אנשים שנשארו נשים מקרמניץ ואלה שלמדו בה או חיו בה זמנית. אחדים מהם מחמסרים ככל מאודם לפעילות בארגונים. כזה הוא יצחק שפאק ואחרים, שם וכאן.

נפרדנו מהארגונינאים במסיבה לבבית בביתו של שמואל פלדמן בראשון-לציון, ימים ספורים לפני פרוץ המלחמה.

ישראל שער, כמובן, קיצר אה ביקורו בלי שנטיפיק לשמוע מפיו את ההמשך של ספורו המעניין.

בתו הבכירה של חברנו זאב שניידר מדטרויט, טובה מלינסקי, ביקרה בארץ בחדשי אוקטובר ונובמבר ש.ז. עם בעלה, ונפגשה כאן עם כמה חברים מיוצאי קרמניץ, ממספחה שניידר ואחרים. ביקרה גם בספריית ריב"ל, בהדרכתו של הח' סימלמן והחרשמה עד מאד מהמפעל ומהאווירה של העיר קרמניץ השורה בחדר הספריה. היא קיבלה חינוך יהודי מובהק, מדברת איריש ספרותית וקשורה קשר נפשי לעיר מולדת אביה.

פולנים יוצאי קרמניץ כותבים ...

במהלכה של "נדידת העמים הגדולה" לאחר מלחמת העולם השנייה, היגרו לשלוזיה התחתית רבבות פולנים ממזרח פולין, מהשטחים שסופחו לרוסיה, ובתוכם גם מהעיר קרמניץ. כמה מאות משפחות פולניות הועברו אז מקרמניץ לעיירה רודנה שליד ליגניץ, ומדי שנה ב-14 באוגוסט עורך שם הכושר חפילת אזכרה בכנסייה הקתולית לנשמתם של יהודי קרמניץ שנרצחו. בין "יוצאי קרמניץ" אלו שברודנה נמצאת גם הפולניה סטניסלבה אחרומוביץ (סטאסיה) אשר שירחה לפני מלחמת העולם במשך 14-15 שנה כעוזרת בית במספחה דנישבסקי, רופאת שניים. סטאסיה זו עומדת בקשרי מכחבים עם הכת הבכירה לבית דנישבסקי, מירה גולברג, (רעייתו של יהושע גולברג, כיום תושבי חל-אביב) ומרווחת לה מדי שנה על התפילה שנערכה ברודנה ביום הזכרון. והרי קטע ממכתבה מיום 1.8.67.

אני דואגת מאד לבורלכם בקשר למלחמה שפרצה אצלכם. אני מתפללת יום יום לשלומכם ולשלום הילדים. תזכרי, מירה, שמתקרב יום הזכרון של הוריתכם...

חמסרי דרישת שלום לבודיק (הוא בנימין מרגלית תושב ת"א אשר להוריו היה בקרמניץ בית מרקחת). אילו היתה לי פה אפשרות הייתי שולחת לכם משהו שאיננו בנמצא בארצכם, אם יהיה השנה יכול יפה של פטריות - אשלח לכם ברצון.

תהיו כולכם בריאים וחמסרו דרישת שלום לכל הקרמניציאים המכירים וזוכרים אותי.

סטאסיה.

ובקנדה גם כן ישנם פולנים יוצאי קרמניץ, בתוכם חמרה אומעלוסיק, וגם היא עומדה בקשרי מכתבים עם ידידיה בארץ. והרי קסע ממכתבה האחרון אל דבורה שניידר-סחיש ברמה-גן.

הגורל מלטל אותנו אחרי המלחמה לקנדה. אנחנו נשגשים ומדברים על קרמניץ ומזכירים את הימים האימים, כשמסורף אחד השמיד מיליוני אנשים חפים משע. והנה שמענו שפרצה אצלכם מלחמה חדשה ואנחנו דואגים מאד לשלומכם. יגן עליכם אלהים ושלא יאונה לכם כל רע. בימים הראשונים של המלחמה שלחתי לך חבילה קטנה, ולא רק אני הוצאתי עליה כמה דולרים, אלא גם חברות אחרות מקרמניץ העובדות יחד אתי, גם הן נתנו את חלקן. אמנם החבילה איננה בעלת ערך רב, אך רצינו שאתן, הבנות של משפחת שניידר וזכרונה לברכה, שחדעו כי באמריקה הרחוקה יש מי שחושב עליכן ודורש לכם שלום וכל טוב. את ההורים שלכם איננו יכולים לשכוח. נבקשם לשלוח לנו חמונה. סוגיה אחרת הייתה כל כך דומה לאמא שלכם, ואת - דבורה - לאבא... פה בקנדה נמצא גם משפחת וולוסיקביץ, שהיתה גרה ליד החנות שלכם. אני עובדת בבית חרושע לשמלות ויכולה לקנות פה בשבילכם שמלות בזול. תכתבי לי את המספר ואת הצבע המתאים לך ואשלח לך.

אני מאחלת לכם כל טוב ושלום,

ממני חמרה אומעלוסיק.

אורות מאופל....

יהושע גולברג

ה ל כ ו ל ע ו ל מ מ

האחים נחמן וליב ביברמן ז"ל. מי מהנער הציוני של קרמניץ אינו זוכר את הגן הגדול של משפחת ביברמן, במעלה רחוב סלובצקי, סמוך ל"קאמערטשעסמקאיע אוטשילישטשע"? כל הפעילות של "צעירי ציון" ושל "החלוץ" התרכזו בגן זה. והמשפחה כולה - ציונית. האח הבכור, משה, היה וחלוץ הראשון מקרמניץ, עוד בסרם היתה "תנועת החלוץ", עלה ארצה בשנת 1912. האח השני, ישראל, היה שנים רבות מזכיר ה"ארגאניזאציע" והספרן של הספריה הציונית. שנים מהאחים, אברהם ויצחק, עלו ארצה עם קבוצת החלוצים הראשונה בשנת 1921. אחריהם עלו יתר האחים והאחיות, ולבסוף הגיעה גם האם, בילה (אבי המשפחה, שמעון, נפטר בקרמניץ עקב ניתוח).

והנה תוך ימים אחדים הלכו לעולמם בחל-אכיב שני האחים הצעירים: נחמן - בערב פסח חשכ"ז, וליב, הוא אריה אלון - ביום א' דחול המועד פסח. נחמן, יליד 1902, הצטרף בגיל צעיר ל"החלוץ", נשלח להכשרה בחוות גדוכוב שליד וורשה, עלה ארצה בשנת 1923 ונחשב לחבר לקבוצת הבנאים "בזלת" בסבריה, בה עבדו גם שני אחיו הגדולים, משם עבר לירושלים, עבד כסייח, למד את מלאכת המוזאיקה ועבר לחל-אכיב כחבר בקבוצת יצרני מוזאיקה. עקב מחלה ונחוחים נאלץ להפסיק, ועשר השנים האחרונות עבד בבית החרש "נשר" ברמלה,

כמנהל חשבונות. לבסוף הכריעה אותו מחלחו והוא מת ביסורים קשים. השאיר אשה, בת נשואה (חננו - סגן אלוף שלד, בחיל השריון) ונכדה. לאחר מותו נולד עוד נכד, הנוכח את שמו.

הצעיר מבין האחים, ליב (הסב את שמו לאריה אלוף), יליד 1907, עלה ארצה בשנת 1926, עבד בירושלים בבנין האוניברסיטה, ובשנת 1933 עבר לכפר אז"ר, מראשוני המתיישבים. משם עבר לגבעת שמואל שליד ח"א, עבד במקומות שונים בבניית מחנות הצבא הבריטי. עם גמר עבודות אלו נכנס לעבוד בחכרת החשמל במחלקת הגבייה. יצא לו שם של "סטאחאנוביץ" בכל מקום שעבד, לא שעה להפצרות הרופאים והמשפחה, הזניח את בריאותו ומת משבץ לב בשובו מהלוויית אחיו נחמן. השאיר אשה וזבן.

זו פרשת חייהם ומותם של שני האחים הצעירים לבית ביברמן, מבוני הארץ פשוטו כמשמעו. את כל כחם נחנו לבנין הארץ ולבסוף הוכרעו. ברוך זכרם.

אפרים ספר מח השנה מיחה חטופה. בפעם האחרונה נפגשנו אהו במסיבת בר-מצוה והיו שם גם הרבה קרמנצאים. הוא הרבה להתלוצץ כדרכו, והיה במצב רוח מרוסט.

דבר מותו הפחאומי הדחיס את כולנו. במותו נגדע עוד אלון מהנוף הקרמנצאי בארצנו.

אפרים - בן למשפחת ספר הענפה שהיו כמעט כולם עמלי כסים מצעירותם ומעורים בכל שכבות הנוער בעירנו.

לארץ-ישראל הוא הגיע בשנת 1931 והתחיל לעבוד כאן כפועל בנין. מהר התקדם במקצוע ונעשה מנהל עבודה. בחפקיד זה עבד מספר שנים במפעל הבניה של הקיבוץ המאוחד. מאוחר יותר נעשה קבלן.

בן 58 היה במותו. השאיר אחריו אשה ובה מאסחו הראשונה שייבקה כץ.

שלום לעפרו !

אברהם פישרמן. עם מותו הלך מאחור אחד המוהיקנים האחרונים של עירנו, שזכו להמלט מגורל אחיהם בקרמניץ.

פישרמן שייך לדור שאח צעירותם חיו כמשכילי העיירה וחלמו אח חלום הגאולה. הבין שאת החלום יש להגשים באמצעים מאוד פרוזאיים, נרתם לפעולה הציונית, היה מחזר על פתחי בעלי-הבהים להתרימם לקרנות הלאומיות, ספג בעבודה זו לא מעט עלבונות ואכזבות, אך לא הוא ולא חבריו לדעה נרתעו כשל כך. במשך שנים רבות עמד על המשמר כחזיל ממושמע ועשה כל מה שדרשה ממנו התנועה. היה חבר קבוע של הועד הציוני במקום. אך היה לא רק נאה דורש אלא גם נאה מקיים. לפני כארבעים שנה כהיותו כבר בגיל לא צעיר, קם וחיסל את בית החרושת לסכון שהיה לו בקרמניץ ויחד עם משפחתו עלה לארץ ישראל. כאן הוא הקים בית חרושת קטן לסכון והיה מתלוצץ התעשית הזאת בארץ.

מישרמן היה חבר נאמן של ארגונו ולא פסח, יחד עם אשור ובנותיו יבדלו לחיים, על אף מגישה ועל אף אזכרה. גם בשנים האחרונות, והוא כבר תלוש מאוד, היה עוד עולה להגיד "קדיש". רק באזכרה האחרונה נפקד מקומו, וידענו אז שקצו קרוב. ואכן, לא ארכו הימים והוא נפטר בסיבה טובה. השאיר אשה, בן, שחי בנות ונכדים.

חבל עד דאבדין ולא משתכחין.

אסתר פידל-כינורי לבית הודיס. קבוצת אנשי קרמניץ אשר בקיבוץ יגור שיכלה בימים אלה אחת מטובי החברות, את אסתר פידל-כינורי, לבית הודיס. נביא להלן דברים לזכרה מתוך "יומן משק יגור".

חברתנו אסתר הודיס-כינורי נולדה בשנת 1910 בעיר קרמניץ אשר בפולין, להוריה חיה ויצחק הודיס. היה זה בית עמלים, ואסתר ידעה כבר מילדותה את סעס העבודה.

שנים מספר היתה חברת "החלוצ" ובשנת 1936 עלתה ארצה עם חבירה בחיים פידל-כינורי, הגיעה מהאניה ליגור וכאן מצאה את ביחה.

בשנותיה הראשונות במשק עבדה אסתר בחקלאות, אם זה בעירוס חציר, בעבודות שדה אחרות ובעיקר בכרס. בעבודתה לא ידעה לאות, ועבדה תמיד למעלה מכוחותיה. היא נתברכה גם בתבונה כפיים והיתה איש עבודה במלוא מובן המילה.

בשנת 1941 קיבלה אסתר החקף לב ומאז עברו חייה בסימן מחלות וסבל רב. אולם היא ידעה להתגבר על הכול. פעם בה רצון חיים חזק ולא נכנעה למכאובים שפקדוה לעתים קרובות. לא פעם התפלאו הרופאים על החיוניות שלה. אסתר ידעה גם ידעה כי מחלתה אנושה, אולם עשתה מאמצים רבים שהמחלה לא תשחלט עליה וכאשר רק הוקל לה במקצת שוב היתה עליזה, מליאת חיים ומרץ.

אסתר חיפשה תמיד את הטוב והיפה באדם, היתה טובת לב ואצילת נפש ומוכנה לעזור לכל הזקוק לעזרה או להדרכה. גורלו של הזולת היה קרוב ללבה.

למשפחתה היא התמסרה בכל נפשה ובכל מאודה, מסירות שאין לה גבול.

שלום לעמרה!

חנה קסלמן נמצאה קשה בתאונת דרכים ומתה זמן קצר אחרי זה, ב-16.3.67, שבוע ימים ושבעה צרות.

חנה היתה אשת חיל בכל דרכיה, בהיותה אלמנה ואמם של 4 ילדים, נהלה בעצמה או עסקיה בקרמניץ.

לפני פרוץ מלחמת העולם השנייה נסעה לאמריקה אל בנה הבכור. לארץ הגיעה בשנת 1960, אחרי מותו של הבן הזה. כאן סדרה לה אח ביתה וחיה בו יחידה. אלה מבני עירנו, שהיו מבקרים אצלה, התפעלו מכח שפוטה הבהיר, למרות זקנתה המופלגת והיו ניהנים ממראה ביתה הנקי וממידת הכנסת האורחים.

בדרכה הארוכה מלאה היסורים איבדה חנה את כל ילדיה. בנה סוניה נפל מוח גבורים במלחמת ספרד (ראה סנס קרמניץ עמוד 228). בנה האחר ובתה נספו בשואה בפולין, והיא, האם השכולה, המשיכה לחיות עד שבא האסון גם עליה.

מי ששומע את סיפור חייה של חנה קסלמן, אינו יכול לא להעלות על דעתו אח חייה הטראגיים של תהילה, גיבורת הסיפור בשם זה של ש.י. עגנון. הדמיון בין שתייהן מפליא. בת 85 היתה במוחה, ברוך זכרה.

יעקב רייכמן, איש חל-יוסף. נולד בקרמניץ ביום כ"ג כסלו ה'תרנ"ו, נפטר בחל-יוסף ביום י"ג תשרי תשכ"ח, בגיל קרוב ל-72. ובין שני אלה - עוד תאריך, התאריך הקובע: ב-20 בפברואר 1921 עלה ארצה עם קבוצת החלוצים הראשונה מקרמניץ, יחד אתם נכנס לגדוד העבודה ע"ש יוסף טרומפלדור, פלוגת ראש העין. עם הווסד קיבוץ חל-יוסף היה עם ראשוני המתיישבים, שם חי ופעל עד יומו האחרון.

גדל במשפחה מסורתית, מבו (אבי אמו) היה רב בעיירה סאופיפול (היא טשאהן), ואביו - סוחר קמח, היה קרוי "משה דעס רב"ס" (חננו של הרב). שני הבנים, יעקב וצבי (הוא גרישה) עלו ארצה; אחותם סימה, גננה עברית במקצועה, לא הצליחה לעלות ונספתה ע"י הנאצים. בקרמניץ היה רייכמן מפעילי ה"ארגאניזאציה", מחמיד במועדון הציוני ועם התארגנות קבוצת החלוצים הצטרף אליה מיד. סמוך לעלייתו קרא למנוס גולדנברג הצעיר ומסר לו מעין צוואה, לשמור על הגחלת ולדאוג לדור ההמשך. בארץ לא קיים יעקב קשרים עם אנשי קרמניץ, פרט לאלה שבתל-יוסף, בהיותו שקוע כולו בכנין המשק. אלה מבינינו שביקרו מפעם לפעם בחל-יוסף יכלו לחטוף עמו רק שיתה קצרה, חמיד עטוף, ובשנים האחרונות - חולה לעתים קרובות. ניתן איפוא לחברי תל-יוסף עצמם לספר אודותיו. נביא קטעים מהחברת שהופיעה לזכרו ביום השלושים לפטירתו:

שיכלנו חבר שהיה למופת בנאמנות ומסירות לעבודה, למשק ולתנועה. רייכמן היה דוגמה נאמנה ומייצגת לדור החלוצים. הם באו אלינו לבנות את הארץ, לעשות מהפכה באופן החשיבה של הנוער היהודי, זה היה דור ההגשמה. לא היה גבול למסירותו לעניין: לבנות ארץ חדשה, חיים חדשים, יותר צודקים - חיי קיבוץ. זה בער בעצמותיו עד לשכחה עצמית. - -

רייכמן היה מ"משכמי שחרית" כמו יהודי אדוק המשכים לעבודה הבורא, כך היה רייכמן ממהר לקום השכם בבוקר לעבודה "בדחילו ורחימו", גם בשנים שהיה ידוע חולי ובגיל גבוה... - - - העבודה והחקלאות, אלה שני עמודי האש אשר הדריכו את יעקב בחייו. באלה היה מגשים את מהפכת החיים שלו. חלום הנוער הציוני בגולה שראה את עיקר הגאולה במחרשה ושר בגעגועים "במחרשתי כל עשרי ירשתי"... - - - יעקב כבש את הכל ב ס ע ר ה , בלהט רב, בהתאם למזגו החם והסוער. היה נקוט בידו הכלל: חפסה מרובה תפסח".

בשנים האחרונות היה יעקב נמנה עם באי בית הכנסת, התמיד בזה בלב חמים. אחרי שגירא בנו נפטר היה חוזר מדי יום מהעבודה ישר לבית הכנסת להגיד "קדיש". בתנאים של חי קבוץ לא לכל אחד היה אומץ לחזור לחיים מסורחיים. לרייכמן היה האומץ הזה.

- - - לפני שנים אחדות מת אחיו גרישה (הערשל), זה הסביע בו חוהם. והנה ביום פרוץ המלחמה (מלחמת ששת הימים) נדם קולו של בנו היקר מכל - גירא, הבן, החקלאי, המפקד, גירא האהוב, עליו היתה באווחו, בו ראה את ממשיך דרכו.

מותו של גירא מוטט אותו כליל. לא עמד לו עוד כחו, כרע ונפל תחת נסל השכול והיגון. - - - עט פטירתו של יעקב נעלם מאופקנו אחד מ"אנשי בראשית":
- - - חבל על דאבדין ולא משתכחין.

אהרן גולפימן. השנה מת בבואנוס-איירס אהרן גולפימן. בנעוריו היה הוא מהפופולריים ביותר בין בני גילו, מאלה שעליהם נאמר "ידו בכל ויד כל בו". הוא היה מחונן בהומור רב ובקרבתו היה חמיד שמח. ב"ייעורייסקאיע אוטשילישטשע" היה הוא מהחלמידים אשר עליהם ניבא בחמתו המנהל גולדפרב שאיש מהם לא ימות במוחו הסבעי. ואכן, כמעט לגבי כולם נתקיישה הנבואה: חלק מהם מצאו פורקן לעודף המרץ וליצר ההרפתקנות שלהם בשורות הצבא האדום בימי מלחמת האזרחים. לקרמניץ הם כבר לא חזרו. אחדים ניספו בקרבות עם הלבנים ואחדים עלו סם לגדולה.

אהרן היגר לארגנטינה בשנות העשרים, שם הסתדר, נשא אשה ובאין לו בנים אימץ ילד. היו לו קשרי-מכתבים עם קרובים וידידים בארץ. באחד ממכתביו אלי כתב, שהוא פעיל שם בארגון בני עירנו וחושב לשלח את בנו המאומץ להתחנך בישראל. והנה השיגהו המוות כשהוא כן 69. לפניו מתו בבואנוס איירס שני אחיו הצעירים, אליעזר ודוד.

בויניפג שבקנדה נפטרו במפתיע, מהחפפה לב, שני בני עירנו: אשר דסר ומנדל פרידל.

אשר דסר, הוא אחיו של מקס דסר, העומד בקשרים הדוקים אחנו, ער לכל המתרחש בארגונו, באמצעומו מגיעה כל פניה שלנו לבני עירנו בקנדה ובהשפעתו הם נענים לכל דבר.

גם אשר היה מסור ונאמן ליוצאי קרמניץ. עם חוס מלחמה העולם השנייה הוא עשה רבות למען בני עירנו שישבו אז במחנות והחמסר לפעולה למענם בלב ונפש. ער הזמן האחרון התעניין מאוד בכל הנעשה בין בני העיר שבקנדה ובישראל ונחן את חרומתו למפעל הזכרון שלנו כאן. כמו כל בני משטח דסר היה בעל מרץ רב ונחון בחוש לאמנות ולעבודות יד עדינות. היה בעל חנוה לחשיטים.

מנדל פרידל היגר לקנדה יחד עם כל בני משפחתו בתחילת שנות העשרים. עברו עליו שם ימים קשים, כמו גם על קרמנצאים אחרים, וגם בשנים האחרונות עבד קשה במפעלו. גם הוא נמנה על אותם יוצאי העיר הנושאים בלבם את זכר "הבית הישן", שם הצטיין בנעוריו כחלמיד טוב והיה אהוב על חבריו. בויניפג שמר על קשרים חמים עם אנשי קרמניץ וחרם מחלקו לכל מפעל של הלאנדסמאנשאפט.

ונכון מעיר מקס דסר, ייבדל לחיים, בסכמו את הידיעה על מותם של השניים:

"פונים שטעסל ווערט א דערפל".....